

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

УДК 347.1

Ю. М. ЖОРНОКУЙ,

доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КОНСТРУКЦІЇ «ЮРИДИЧНА ОСОБА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА»

У статті розглянуті питання проблематики застосування конструкції «юридична особа публічного права». Зазначається на дискусійності можливості існування юридичних осіб приватного та публічного права за критерієм поділу, що передбачений Цивільним кодексом України, у зв'язку з чим підтримується підхід про доцільність застосування одночасно декількох критеріїв поділу, одним із яких обов'язково має бути інтерес створення таких осіб. Проводиться порівняльний аналіз та доводиться різна спрямованість у створенні та діяльності юридичних осіб приватного та публічного права. Незважаючи на декларативність положень Конституції України про рівність форм власності, на прикладі корпоративних відносин зазначено, що юридичні особи публічного права все ж таки використовують власні переваги в тому числі й у приватних відносинах.

Ключові слова: юридичні особи приватного права, юридичні особи публічного права, інтерес, цивільні відносини, корпоративні відносини.

Постановка проблеми. Звільнення цивільного права від зайвих і чужорідних йому конструкцій, підготовка для цього наукових та методологічних передумов є важливим завданням цивільно-правової науки. Однією з таких дискусійних проблем є не лише питання визнання учасником цивільних відносин юридичної особи, але й визнання існування відповідної конструкції загалом. Як зазначає Н. С. Кузнєцова, питання про теоретичну основу інституту юридичної особи, тобто про те, на яку теоретичну концепцію, розроблену в цивілістичній доктрині, спирається законодавець, формуючи нормативну основу цього інституту, також належить до числа дискусійних, як багато з інших теоретичних аспектів цього правового феномену [1, с. 171].

У цивілістичній науці відома чисельність різних теорій, що пояснюють сутність юридичної особи. У практичному ж плані слід виходити з того, що юридична особа – це цивільно-правова конструкція, сутність якої полягає в тому, що створюється штучний суб'єкт, за допомогою якого його учасники або виключають повністю, або істотно обмежують свою відповідальність за боргами перед іншими (третіми) особами, тобто «мінімізують» свій ризик участі у майновому обороті [2, с. 112]. Виходячи з цього, досліджувана конструкція – це не форма ведення підприємницької діяльності, а перш за все – форма

обмеження або виключення майнової відповідальності, тобто конструкція, небезпечна для цивільного обороту. Тому її варто досконально врегулювати на рівні законодавства.

На додаток до вказаного ЦК України у ст. 81 закріплює існування такої категорії, як юридична особа публічного права, яка нарівні з приватними юридичними особами визнається суб'єктом цивільних відносин. Існування першої категорії невідворотно ставить ті ж питання, що мають місце в діяльності юридичних осіб, створених за вказаним Кодексом: хто, яким майном і в якому розмірі буде відповідати за боргами юридичної особи?

Метою статті є окреслення проблемних питань визнання юридичної особи публічного права учасником цивільних відносин.

Виклад основного матеріалу. Юридична особа є приватноправовою конструкцією, що використовується в межах цивільного обороту. Якщо ЦК України є кодексом приватного права, то логічно, на думку І. В. Спасибо-Фатєєвої, у ньому врегульовуються юридичні особи приватного права [3, с. 250]. Звідси, оскільки юридичні особи не можуть належати публічному праву як системі норм, але можуть підпорядковуватися їй, остільки, напевно, так і варто розуміти цей термін. При цьому названі особи не можуть бути виключені з-під дії норм приватного

права, в іншому разі взагалі не варто говорити про них у цивільному законодавстві, оскільки вони беруть участь у цивільних відносинах, а на їх діяльність у рамках таких відносин поширюються загальні принципи цивільного права (рівність, вільне волевиявлення, диспозитивність тощо).

Поряд з підтримкою існування юридичних осіб публічного права їх виділення у рамках цивільних відносин піддається критиці. Ще С. М. Братусь вказував на безплідність поділу юридичних осіб на публічні та приватні з позицій цивільно-правових наслідків. Окремі напрацювання цивіліста про те, що коли держава і публічні установи виступають у якості суб'єктів майнових прав та обов'язків, вони діють як юридичні особи цивільного права [4, с. 63–64], сьогодні підтримуються навіть прихильниками визнання існування юридичних осіб публічного права [5, с. 144–145; 6, с. 321; 7, с. 349]. Підсумовуючи власні роздуми, С. М. Братусь зазначає, що правильно роблять ті, хто під час визначення кола юридичних осіб вивчають публічні установи з точки зору їх майнової правоздатності і розглядають їх як публічні юридичні особи лише настільки, наскільки держава, органи самоврядування тощо в силу характерних для них функцій належать до сфери публічного, а не приватного права [4, с. 65].

Наведений науковий підхід поділяє й значна частина сучасних фахівців. Зокрема, Є. О. Суханов вважає, що юридичні особи публічного права стають самостійними учасниками цивільного обороту і тим самим суб'єктами цивільного, а не публічного права. Від звичайних «юридичних осіб приватного права» вони відрізняються лише тим, що виникли (були створені засновниками) поза сферою цивільних відносин, на основі й у сфері публічно-правового регулювання, хоча визнання за ними самостійної правосуб'єктності має за мету перш за все надати їм можливість участі саме у цивільних (приватних) відносинах, оскільки для визнання їх учасниками публічно-правових відносин статус юридичної особи публічного права зовсім не вимагається. У дійсності, продовжує вчений, держава може, а іноді просто зобов'язана безпосередньо брати участь у цивільно-правових відносинах поряд з іншими суб'єктами цивільного права, керуючись засадами рівності та вільного волевиявлення, а також дотримуватися економіко-правової природи відповідних майнових відносин. Саме тому свою участь у цивільному обороті держава «маскує» спеціальною термінологією, оголошуючи себе то «казною», то «юридичною особою публічного права» [2, с. 93].

Підтримує позицію Є. О. Суханова й В. А. Белов, указуючи, що прикладом класифікації, досить невдалою у цивільно-правовому відношенні, може бути названий поділ юридичних осіб на публічні та при-

ватні. Головним його аргументом є те, що прихильники такої класифікації «забувають», що питання про виконання юридичною особою владних та інших публічних функцій знаходиться поза межами цивільного права. На думку В. А. Белова, організація наділяється статусом юридичної особи зовсім не для виконання публічних функцій, а з метою надання їй здатності до самостійного майнового забезпечення своєї поточної діяльності, у тому числі шляхом самостійної участі у цивільному обороті, де можливість використання нею таких владних можливостей, якими організація наділена для виконання покладених на неї публічно-правових функцій, виключена за визначенням [8, с. 159–160].

У противагу вказаному підтримується сама ідея включення юридичної особи публічного права в систему суб'єктів цивільного права. Головним аргументом цього є твердження, що юридичним особам публічного права надана можливість самостійної та повноцінної участі у цивільних відносинах, що дозволяють забезпечити їх потреби у зв'язку з виконанням публічних функцій (укладення договорів, користування майном тощо) [1, с. 175; 9, с. 257; 10, с. 26].

Відповідно до ст. 81 ЦК України юридичні особи, залежно від порядку їх створення (виділено мною. – Ю. Ж.), поділяються на юридичних осіб приватного та публічного права. Звернемо увагу на те, що якщо справа була б лише у порядку створення юридичних осіб публічного права, то їх правове становище мало бути таким би самим, як і у юридичних осіб приватного права. Мова йде про створення товариств чи установ, як це передбачено для останніх, з відмінністю лише в порядку такого створення. Отже, має місце неузгодженість між критерієм класифікації та виділенням на підставі нього юридичних осіб публічного права як «альтернативи» юридичним особам приватного права. Зокрема, розробниками ЦК України стверджується, що критерієм такого поділу є природа акта, на підставі якого виникає організація [1, с. 177]. Критикуючи вказане, пропонується таким критерієм поділу визнавати поділ права на публічне та приватне [11; 12; 13, с. 26], тип правосуб'єктності та функції [14, с. 176], функціональне призначення і характер здійснюваної діяльності [15], мету створення та інституційну й організаційну залежність цієї особи від держави, відповідної територіальної громади чи їх органів [16, с. 183–185], інтерес створення [17, с. 7–8] юридичних осіб.

Щодо обрання у ЦК України критерію для класифікації необхідно зазначити, що ним перш за все слід вважати все-таки не порядок, а мету створення, а також сферу, у якій може діяти та чи інша особа. Якщо юридична особа буде діяти у сфері публічного

права і виконувати відповідні адміністративні, освітні та інші функції, то вона є суб'єктом публічного права і має створюватися у порядку, визначеному для таких осіб. Якщо ж юридична особа буде функціонувати у сфері приватного права як його суб'єкт, то вона має створюватися в порядку, встановленому для юридичних осіб приватного права [14, с. 177]. У свою чергу, Н. С. Кузнєцова, зазначаючи потребу в уточненні та доповненні критерію поділу юридичних осіб на приватні та публічні, вказує на те, що юридичні особи публічного права – це ті юридичні особи, які не лише створюються безпосередньо законом або адміністративним (владним) актом, а й ті особи, які є носіями певних публічних завдань та виконують відповідні публічні функції [18, с. 215–216].

Доцільно вести мову про застосування кількох критеріїв для виокремлення юридичних осіб приватного та публічного права. Наприклад, І. В. Спасько-Фатєєва виділяє два критерії – право юридичних осіб на майно та *інтерес* (виділено мною. – Ю. Ж.) [3, с. 251–252], натомість О. О. Первомайський вважає, що таких критеріїв має бути чотири – наявність/відсутність у юридичної особи певних владних чи інших функцій, виконання яких має здійснювати (забезпечити здійснення) держава або територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування; приватний або публічний *інтерес* (виділено мною. – Ю. Ж.); організаційна, майнова чи інша підпорядкованість юридичної особи державі чи територіальній громаді; порядок створення юридичної особи [19, с. 91]. Отже, звертається увага на інтерес під час створення юридичних осіб. Незважаючи на те, що засновником юридичних осіб публічного права виступає держава в особі певних органів, інтерес при цьому є таким самим, як і при створенні юридичної особи приватного права, – інтерес держави, самої юридичної особи, інтерес суспільства. Звідси юридичні особи публічного права нічим не відрізняються від юридичних осіб приватного права, оскільки діють у тому числі у власному (приватному) інтересі. Отже, маємо неузгодженість – існування у юридичних осіб публічно-правового статусу та одночасно приватного інтересу.

Такий поділ у жодному разі не відбивається на можливості участі юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах, оскільки відповідно до ст. 82 ЦК України на останніх поширюються положення цього Кодексу, якщо інше не встановлено законом, тобто, як вже вказувалося, у цивільних відносинах вони прирівнюються до юридичних осіб приватного права. За участю юридичних осіб публічного права у приватних відносинах усі договірні умови узгоджуються між ними на підставі взаємного вільного волевиявлення. Таким чином, забезпечується єдність

регулювання цивільно-правових відносин незалежно від того, хто є їх учасниками.

Відмінністю юридичних осіб публічного та приватного права є:

а) юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади АРК, органу місцевого самоврядування (абз. 3 ч. 2 ст. 81 ЦК України). Створення ж юридичної особи приватного права передбачає розробку та затвердження її установчих документів (ст. 87 ЦК України). При цьому в ч. 3 ст. 81 ЦК України прямо зазначається, що цим Кодексом встановлюється порядок створення юридичних осіб приватного права, у той час як порядок утворення юридичних осіб публічного права встановлюється Конституцією України та законом. Отже, юридична особа публічного права не може бути створена відповідно до положень ЦК України (статті 87, 88 ЦК України);

б) правоздатність юридичних осіб приватного права, як правило, є загальною, а юридичних осіб публічного права – спеціальною. Державний установчий акт має завжди містити мету створення юридичної особи та наділяти її для досягнення цієї мети відповідною правоздатністю. Статус юридичної особи публічного права існує для того, щоб надати окремим суб'єктам публічного права можливість брати участь у майнових відносинах, урегульованих цивільним правом. Органам держави статус юридичної особи потрібен не лише для участі у приватних відносинах, але й для виконання дій з метою набуття державою цивільних прав та обов'язків (наприклад, набуття корпоративних прав під час створення корпорацій). У більшості випадків правоздатність юридичних осіб публічного права визначається законами про них (наприклад, Закон України «Про Національний банк України»);

в) якщо здійснення окремих видів діяльності для юридичних осіб приватного права є правом, то для юридичних осіб публічного права – може становити обов'язок, оскільки останні створюються для здійснення певних державних функцій і завдань (наприклад, здійснення фінансово-кредитної політики з боку Національного банку України);

г) в окремих випадках законодавством юридичним особам публічного права надається право на прийняття обов'язкових до виконання іншими особами нормативних актів, чого а рiогi не можуть мати юридичні особи приватного права (наприклад, рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку);

д) відмінним є також і правовий режим майна юридичних осіб публічного та приватного права. Як правило, перші не є власниками майна, воно передається їм у користування для здійснення передбаченої

законом або установчим актом діяльності (наприклад, державні навчальні заклади);

е) особливий статус юридичних осіб публічного права проявляється в тому, що за загальним правилом спори за їх участю вирішують адміністративні суди або інші компетентні державні органи, але якщо вони виступають за межами адміністративної сфери, тобто беруть участь у цивільному обороті, на них поширюється дія цивільного права, а відповідні спори розглядають звичайні цивільні суди.

Отже, публічний статус визначається нормами публічного, а не цивільного права. Навіть якщо публічне право і надає регулювання таким суб'єктам, як міністерства та відомства, це ніяк не стосується їх правового становища як юридичних осіб публічного права.

Прихильники концепції існування юридичних осіб публічного права головним завданням цивільного права вважають визнання таких осіб суб'єктами цивільного права та надання їм прав, якими користуються юридичні особи приватного права. Якщо визнавати за юридичними особами публічного права такі ж права, які мають юридичні особи приватного права, виникає питання взагалі про доречність введення інституту юридичних осіб публічного права, оскільки, використовуючи принцип леза Оккама, ми штучно збільшуємо реальність. Якщо ж ми говоримо, що у цивільних відносинах юридичні особи публічного права мають такі ж самі права, як і юридичні особи приватного права, то слушно виникає питання щодо «рівності» таких сторін. Яскравим прикладом цього питання є «рівність» учасників корпоративних відносин.

Відповідно до ст. 13 Конституції України усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Юридична рівність хоча й не передбачає рівноправність суб'єктів правовідносин, однак зумовлює можливість кожного суб'єкта в одних і тих самих умовах мати ті ж права, що й контрагент. У випадку, якщо через особливості правового статусу суб'єкта правовідносин неможливо встановити рівні правові можливості, то слід вести мову про порушення юридичної рівності сторін [20, с. 209, 223] або про її відсутність та кваліфікацію таких відносин по-іншому. Держава внаслідок своїх особливостей як суб'єкта публічного права має і владні повноваження, яких не полишає при вступі до цивільних відносин. Річ лише в тому, що вона їх не використовує, але така її пасивна позиція залежить від неї самої, адже ніхто не в змозі на неї вплинути. Звісно, що у цій моделі відносин приватна особа має розумітися як потенційно слабша сторона при декларативній рівності [3, с. 342–343].

Між державою як публічним власником майна та юридичною особою, якій передане державне май-

но, можуть мати місце корпоративні відносини. Маються на увазі випадки, коли майно стає власністю корпорації, а частки (акції) – власністю держави (остання має відношення до вказаного майна через механізми корпоративного управління).

Розробниками ЦК України зазначалось, що слід відмовитись від будь-яких переваг, визначених для державних підприємств, організацій та установ як у процесі здійснення ними своїх прав та обов'язків, так і під час забезпечення цих прав [21, с. 27]. Проте в Україні державі як суб'єкту корпоративних відносин вдалось отримати привілейоване становище створених нею юридичних осіб публічного права.

Законодавством України про корпоративні організації їх учасникам (акціонерам) надано право розподіляти прибуток. Рішення про спрямування прибутку на виплату дивідендів мають приймати загальні збори акціонерів для акціонерного товариства (далі – АТ) або учасників для інших господарських товариств (п. «д» ч. 5 ст. 41 та ст. 59 Закону України «Про господарські товариства», п. 12 ч. 2 ст. 33 Закону України «Про акціонерні товариства»).

Порядок розподілу прибутку господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, визначено Законом України «Про управління об'єктами державної власності». В абз. 1 ч. 5 ст. 11 цього Закону вказано, що господарська організація, у статутному капіталі якої є корпоративні права держави, за підсумками календарного року зобов'язана спрямувати частину чистого прибутку на виплату дивідендів згідно з порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, що підтверджується Листом Державної фіскальної служби «Щодо особливостей оподаткування господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави».

Відповідно до абзаців 4–7 ч. 5 ст. 11 Закону «Про управління об'єктами державної власності» господарські товариства, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, за підсумками календарного року зобов'язані до 1 травня року, що настає за звітним, прийняти рішення про відрахування не менше 30% чистого прибутку на виплату дивідендів та у строк не пізніше 1 липня року, що настає за звітним, сплатити до Державного бюджету України дивіденди, нараховані пропорційно до розміру державної частки (акцій, паїв) у їх статутних капіталах.

Як бачимо, у корпоративних відносинах держава ставить себе у привілейоване становище, зобов'язуючи юридичні особи приватного права – корпорації обов'язково розподіляти прибуток, незважаючи на те, що норми корпоративного законодавства передбачають обов'язковість прийняття рішення про його розподіл лише на загальних зборах корпоративної організації. Наші опоненти можуть вказати на те, що при розподілі прибутку господарської організації,

у статутному капіталі якої є корпоративні права держави, дивіденди отримують й інші її учасники (акціонери). Однак, чому ж тоді відповідні норми не поширюються на решту корпоративних організацій, у статутному капіталі яких відсутні корпоративні права, що належать державі? Чи АТ з державною часткою та АТ без такої частки – це різні товариства? Звідси, маємо більше питань, ніж відповідей на них.

Отже, незважаючи на складність і неоднозначність цивільних відносин за участю юридичних осіб публічного права, сучасним українським законодавством не врегульовані особливості такої участі з передбаченням певних засобів та гарантій прав приватної особи у цих відносинах.

Вважаємо, що у цивільному праві мають залишитися лише ті організаційно-правові форми юридичних осіб, які можуть бути створені приватними особами. Це, звичайно, не виключає можливості участі юридичних осіб публічного права у створенні юридичних осіб приватного права, таких як АТ чи товариство з обмеженою відповідальністю. Проте у цьому випадку держава і її органи будуть брати участь як приватні особи, повністю відповідаючи принципу цивільного права про рівноправну їх участь у приватноправових відносинах.

Вирішення всіх вказаних проблем статусу конкретного виду юридичних осіб у дійсності виходить

за рамки цивільного права і самої категорії «юридична особа». По-перше, варто визначитися з проблематикою існування юридичних осіб публічного права, оскільки закріплення в ЦК України їх існування зовсім не вирішує пов'язаних із цим проблем. По-друге, потребує перегляду правове становище юридичних осіб публічного права, у тому числі наділення їх цивільно-правовим статусом, з чітким відмежуванням від юридичних осіб приватного права. В іншому випадку риторичним залишається питання про доречність введення такого суб'єкта до кола осіб, правове становище яких забезпечується цивільно-правовим регулюванням. З метою попередження небезпеки знецінення цивільного права воно має обмежувати себе правовим регулюванням лише тих юридичних осіб, створення яких дозволено приватним особам і державі, якщо вона виступає як приватна особа.

Значна популярність ідеї юридичної особи публічного права не має чіткості у своєму розумінні, яким чином вона діє, яким правом на майно володіє, який її статус та відповідальність за свою діяльність. Визначення юридичної особи публічного права як суб'єкта правових зв'язків, що вже запропоновані до обговорення, не є досконалими. Як наслідок, це не дозволяє ідентифікувати всі види юридичних осіб публічного права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнецова Н. С. Институт юридического лица в гражданском кодексе Украины / Н. С. Кузнецова, А. С. Довгерт // Альманах цивилистики : сб. ст. / под ред. Р. А. Майданика. – Киев : Алерта, 2012. – Вып. 5. – С. 169–208.
2. Суханов Е. А. Проблемы реформирования Гражданского кодекса России: Избранные труды 2008–2012 гг. / Е. А. Суханов. – М. : Статут, 2013. – 494 с.
3. Спасибо-Фатеева І. В. Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. / І. В. Спасибо-Фатеева. – Х. : Золоті сторінки, 2012. – 696 с.
4. Братусь С. Н. Юридические лица в советском гражданском праве (понятие, виды, государственные юридические лица) / С. Н. Братусь. – М. : Юрид. изд-во МЮ СССР, 1947. – 362 с.
5. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т. 1. – 656 с.
6. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.
7. Цивільне право України : курс лекцій : у 6 т. Т. 1 / Р. Б. Шишка (кер. авт. кол.), О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін. ; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора. – Вид. 2-ге, випр. та допов. – Х. : Еспада, 2008. – 680 с.
8. Белов В. А. Гражданское право. Общая часть. Т. II : Лица, блага, факты : учебник / В. А. Белов. – М. : Юрайт, 2011. – 1093 с.
9. Романовская О. Юридические лица публичного права / О. Романовская // Публ. право. – 2013. – №2 (10). – С. 254–262.
10. Чиркин В. Е. Необходимо ли понятие юридического лица публичного права? / В. Е. Чиркин // Государство и право. – 2006. – №5. – С. 22–26.
11. Сковрон Н. Л. Юридические лица публичного права: «за» и «против» [Электронный ресурс] / Н. Л. Сковрон // Вопросы современной юриспруденции : сб. ст. по материалам XXIX междунар. науч.-практ. конф. №9 (29). – Новосибирск : СибАК, 2013. – Режим доступа: <http://sibac.info/conf/law/xxix/34034>.

12. Чантурия Л. Гражданское право и юридические лица публичного права: особенности правового регулирования [Электронный ресурс] / Л. Чантурия. – Режим доступа: <http://www.cac-civillaw.org/publikationen/chanturia.jur.personen.ru.rtf>.
13. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 3 : Юридична особа / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Х. : ФО-П Колісник А. А., 2010. – 736 с. – (Серія «Коментарі та аналітика»).
14. Харитонов Е. О. Гражданское право Украины : учебник / Е. О. Харитонов, Н. А. Саниахметова. – Изд. 2-е. – Харьков : ООО Одиссей, 2005. – 960 с.
15. Янкова Е. С. О критерии выделения юридических лиц публичного права [Электронный ресурс] / Е. С. Янкова. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/old_jm/Soc_Gum/Pchdu/2012_1/01.pdf.
16. Сабодаш Р. Б. Очерк о юридических лицах публичного права: некоторые теоретико-правовые проблемы / Р. Б. Сабодаш // Альманах цивилистики : сб. ст. / под ред. Р. А. Майданика. – Киев : Алерта : Центр учеб. лит., 2010. – Вып. 3. – С. 179–204.
17. Борисова В. І. До проблеми участі публічних юридичних осіб у цивільних правовідносинах / В. І. Борисова // Трансформація відносин власності в Україні: організаційно-правові та економічні проблеми : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.. – Одеса : ОНУ МОНУ : Астропринт, 2003. – С. 7–8.
18. Кузнєцова Н. С. Концептуальні засади інституту юридичної особи в новому цивільному законодавстві України / Н. С. Кузнєцова // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали VIII регіон. наук.-практ. конф. Секція цивілістичних наук. – Львів, 2002. – С. 215–216.
19. Первомайський О. О. Юридична особа публічного права: проблеми визначення поняття / О. О. Первомайський // Приватне право і підприємництво : зб. наук. пр. / редкол.: О. Д. Крупчан (голов. ред.) та ін. – К. : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2013. – Вип. 12. – С. 88–92.
20. Сабодаш Р. Б. К вопросу о юридическом равенстве сторон в гражданских правоотношениях с участием юридических лиц публичного права / Р. Б. Сабодаш // Альманах цивилистики : сб. ст. / под ред. Р. А. Майданика. – Киев : Алерта, 2012. – Вып. 5. – С. 209–224.
21. Кодифікація приватного (цивільного) права України / за ред. А. Довгєрта. – К. : Укр. центр правн. студій, 2000. – 336 с.

REFERENCES

1. Kuznetsova N. S., Dovgert A. S. (2012) Institut yuridicheskogo litsa v grazhdanskom kodekse Ukrainy [Institute of legal entity in the Civil Code of Ukraine] (R. A. Maydanika Ed.). *Almanakh tsivilistiki: Sbornik statey. - Almanac of civil law: A collection of articles*, 5, 169–208. [In Russian]
2. Sukhanov E. A. (2013) *Problemy reformirovaniya Grazhdanskogo kodeksa Rossii: Izbrannyye trudy 2008–2012 gg. [Problems of reforming the Civil Code of Russia: Selected Works 2008 - 2012]*. M.: Statut [In Russian]
3. Spasybo-Fatieieva I. V. (2012) *Tsyvilistyka: na shliakhu formuvannia doktryn [Civil law, to the formation of doctrines]*. Kh.: Zoloti storinky [In Ukrainian]
4. Bratus S. N. (1947) *Yuridicheskiye litsa v sovetskom grazhdanskom prave (ponyatiye. vidy. gosudarstvennyye yuridicheskiye litsa) [Legal entities in the Soviet civil law (concept, types, state legal persons)]* M. : Yurid. izd-vo MYu SSSR. [In Russian]
5. Borysova V. I., Baranova L. M., Biehova T. I. (2011) *Tsyvilne pravo [Civil Law]* (Vols. 1-2; Vol.1) Kh. : Pravo, [In Ukrainian]
6. Dzery O. V., Kuznietsova N. S., Maidanyk R. A. (Eds.) (2010) *Tsyvilne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna [Civil Law of Ukraine]* (3d ed.) K. : Yurinkom Inter [In Ukrainian]
7. Shyshka R. B., Zaitsev O. L., Michurin Ye. O. et al. (2008) *Tsyvilne pravo Ukrainy [Civil Law of Ukraine]* (Vols.1-6; Vol.1; 2nd ed.). (Shyshky R. B. & Kroitora V. A. Eds.). Kharkiv: Espada, [In Ukrainian]
8. Belov V. A. (2011) *Grazhdanskoye pravo. Obshchaya chast [Civil law. A common part.]* M. Izd-vo Yurayt [In Russian]
9. Romanovskaya O. (2013) Yuridicheskiye litsa publichnogo prava [Legal entities of public law]. *Publichne pravo. – Public Law*, 2 (10), 254–262. [In Russian]
10. Chirkin V. E. (2006) Neobkhodimo li ponyatiye yuridicheskogo litsa publichnogo prava? [Whether the concept should be a legal entity of public law?] *Gosudarstvo i pravo. – State and right*, 5., 22–26. [In Russian]

11. Skovron N. L. (2013) Yuridicheskiye litsa publichnogo prava: «za» i «protiv» [Legal entities of public law «for» and «against»] Problems of modern jurisprudence. XXIX mezhdunar. nauch.-prakt. konf. (2013) - International scientific-practical conference '13 – Novosibirsk: SibAK. 2013 *sibac.info* Retrieved from: <http://sibac.info/conf/law/xxix/34034>. [In Russian]
12. Chanturiya L. Grazhdanskoye pravo i yuridicheskiye litsa publichnogo prava: osobennosti pravovogo regulirovaniya [Civil law and legal entities of public law: peculiarities of legal regulation] *cac-civillaw.org* Retrieved from: <http://www.cac-civillaw.org/publikationen/chanturia.jur.personen.ru.rtf>. [In Russian]
13. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: naukovopraktychnyi komentar (poiasnennia, tлумachennia, rekomendatsii z vykorystanniam pozytsii vyshcheykh sudovykh instantsii, Ministerstva yustytisii, naukovtsiv, fakhivtsiv) [The Civil Code of Ukraine: the scientific and practical commentary (explanation, interpretation, recommendations positions using the higher courts, Ministry of Justice, researchers, professionals)] (2010) (Spasybo-Fatieieva I. V. Eds) (Vol.3) Seriiia «Komentari ta analityka». Kh. FO-P Kolisnyk A. A. [In Ukrainian]
14. Kharitonov E. O., Saniakhmetova N. A. (2005) *Grazhdanskoye pravo Ukrainy [Civil Law of Ukraine]* (2d ed.). Kh.: ООО «Odessey» [In Russian]
15. Yankova E. S. O Kriterii vydeleniya yuridicheskikh lits publichnogo prava [About selection criteria of legal entities of public law] *nbu.gov.ua* Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pchdu/2012_1/01.pdf. [In Ukrainian]
16. Sabodash R. B. (2010) Ocherk o yuridicheskikh litsakh publichnogo prava: nekotoryye teoretiko-pravovyye problemy [Essay on the legal entities of public law: some theoretical and legal problems] (Maydanika R. A. Ed.) *Almanakh tsivilistiki: sbornik statey - Almanac of civil law: a collection of articles K.: Alerta; 3, 179–204* [In Russian]
17. Borysova V. I. (2003) Do problemy uchasti publichnykh yurydychnykh osib u tsyvilnykh pravovidnosynakh [The problem of participation of public entities in civil matters]. The transformation of property relations in Ukraine: organizational, legal and economic problems. (pp.7-8) *Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiya (Odesa, 2003p.) – International scientific-practical conference '03*. Odesa : ONU MONU, Astroprynt, [In Ukrainian]
18. Kuznietsova N. S. (2002) Kontseptualni zasady instytutu yurydychnoi osoby v novomu tsyvilnomu zakonodavstvi Ukrainy [Conceptual framework institute a legal entity in the new civil legislation of Ukraine] Problems of state and defense of human rights in Ukraine *Rehionalna naukovopraktychna konferentsiya (Lviv, 2002).* – *Regional scientific conference (pp. 215–216.), Lviv, 2002.* – S. 215–216. [In Ukrainian]
19. Pervomaiskyi O. O. (2013) Yurydychna osoba publichnoho prava: problemy vyznachennia poniattia [Legal entity of public law: problems of definition]. *Pryvatne pravo i pidpriumnytstvo. Zbirnyk naukovykh prats. - Private Law and Entrepreneurship. Collected Works*, K.: Naukovodoslidnyi instytut pryvatnoho prava i pidpriumnytstva Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy [In Ukrainian]
20. Sabodash R. B. (2012) K voprosu o yuridicheskome ravenstve storon v grazhdanskikh pravootnosheniyakh s uchastiyem yuridicheskikh lits publichnogo prava [To a question on the legal equality of the parties in civil matters with the participation of legal entities of public law]. *Almanakh tsivilistiki: Sbornik statey. -Almanac civil law: A collection of articles K.: Alerta, 5, 209–224*. [In Russian]
21. Dovherta A. (Eds.) (2000) *Kodyfikatsiia pryvatnoho (tsyvilnoho) prava Ukrainy [Codification of private (civil) law of Ukraine]*. Ukr. tsentr pravn. Studii [In Ukrainian]

Ю. М. ЖОРНОКУЙ

доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой гражданского права и процесса
Харьковского национального университета внутренних дел

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ПРИМЕНЕНИЯ КОНСТРУКЦИИ «ЮРИДИЧЕСКОЕ ЛИЦО ПУБЛИЧНОГО ПРАВА»

В статье рассмотрены вопросы проблематики применения конструкции «юридическое лицо публичного права». Обращается внимание на дискуссионность возможности существования юридических лиц частного и публичного права в соответствии с критерием деления, который предусмотрен Гражданским кодексом Украины, в связи с чем поддерживается подход о целесообразности применения одновременно нескольких критериев деления, одним из которых обязательно должен быть интерес создания таких лиц. Проводится сравнительный анализ и доказывается разная направленность в создании и деятельности юридических лиц частного и публич-

ного права. Учитывая декларативность положений Конституции Украины о равенстве форм собственности, на примере корпоративных отношений сделан вывод о том, что юридические лица публичного права все же используют собственные преимущества в том числе и в частных отношениях.

Ключевые слова: юридические лица частного права, юридические лица публичного права, интерес, гражданские отношения, корпоративные отношения.

Yu. M. ZHORNOKUI

Leading Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework
for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine,
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor

ISSUES OF IMPLEMENTING THE CONSTRUCTION «LEGAL ENTITY OF PUBLIC LAW»

Problem setting. One of the controversial issues of modern civil law is not only recognition of a legal entity as a member of civil relations, but the existence of appropriate structure in general. Recently the idea of including a legal entity of public law into the system of civil law subjects has been supported. This idea found its consolidation in the provisions of the Civil Code of Ukraine. However, the relative construction has not got its detailed reasoning of expediency to be used within civil relations.

Analysis of recent researches and publications. Nowadays there are two opposite approaches to the recognition of the expediency to use the construction of «legal entity of public law». Some experts argue that it should be used in civil law (O. O. Pervomaiskyi, R. B. Sabodash, V. Ye. Chyrkyn, etc.), others – strongly deny this (S. M. Bratus, V. A. Bielov, Ye. O. Sukhanov, etc.). However, the works of these scholars do not provide a clear answer to the question of whether it is appropriate to single out a legal entity as an independent subject within civil relations along with a legal entity of private law.

Target of research. As a result of the existing problems there is a necessity to outline the issues of recognition of a legal entity of public law as a participant of civil relations.

Article's main body. One of the urgent issues of separation of legal entities into those of private and public law is the criterion of relevant division. Regarding its election it has to be noted in the Civil Code of Ukraine that it, first of all, should be considered not the procedure, but the objective of creation, and the scope, where any entity can act. Attention is paid to the interest during the establishment of legal entities. Despite the fact that the founder of legal entities of public law is the state legally represented by some agencies, where the interest is the same as in the creation of a legal entity of private law – the interest of the state, the legal entity, the interest of the society. Hence, legal entities of public law have no differences from legal entities of private law, since they act including according to their own (private) interest. Therefore, there is an inconsistency – the existence of public and legal status and, simultaneously, the private interest within legal entities.

The state puts itself in a privileged position in the corporate relations, obliging legal entities of private law – corporations to distribute profits on the mandatory basis, despite the fact that the norms of corporate legislation provide binding decision on its distribution only at the general meeting of the corporate company. Our opponents may indicate that other participants (shareholders) of a business entity, which has corporate rights of the state in the authorized capital, receive dividends under the distribution of profits. However, why do the relevant norms are not applied to the rest of corporate companies, which do not have corporate rights belonging to the state in their authorized capital? Whether joint stock companies with the state share and corporations without such a share are different companies? Hence, we have more questions than answers.

Despite the complexity and ambiguity of civil relations involving legal entities of public law, the current Ukrainian legislation does not regulate the features of such participation with the anticipation of certain means and guarantees of individual's rights in these relations.

Conclusions and prospects for the development. Only those organizational and legal forms of legal entities should remain in civil law that can be created by individuals. This of course does not exclude the possibility of participation of legal entities of public law in the creation of legal entities of private law such as a joint-stock company or limited liability company. However, in this case, the state and its agencies will participate as individuals, fully responding the principle of civil law on their equal participation in private and legal relations.

Key words: legal entities of private law, legal entities of public law, interest, civil relations, corporate relations.